

EL PAPER DELS EUROPEUS EN LA HISTÒRIA DE LES MIGRACIONS INTERNACIONALS

El fenomen migratori ha estat i és un element constant en el panorama polític, econòmic i social del món, inherent al propi comportament humà. Els factors que han provocat la immigració al llarg de la història han estat de caire polític, econòmic, ètnic i/o religiós i alhora, han estat estretament relacionats amb els atractius oferts per les societats receptores de la immigració.

La tendència dels europeus a emigrar cap a regions llunyanes es remunta a bastants segles, però ens limitarem a l'exposició de les fluctuacions dels moviments migratoris d'un període històric més proper que pot dividir-se en dues fases:

a) Una primera fase abasta des de la segona meitat del segle passat fins a mitjans del present, i es caracteritza per les nombroses sortides transcontinentals d'emigrants europeus cap a Amèrica, Austràlia i Àfrica.

b) Posteriorment, s'entra en una nova fase encara actual, en la que la naturalesa de les migracions varia en sentit invers; Europa es converteix, aproximadament a partir de 1960, en un important canal obert a la immigració.

Els recents canvis en l'Europa Central i de l'Est, ja han provocat l'alarma al si de la Comunitat Europea, fermament obstinada en resguardar l'«Europa fortalesa» de futures irrupcions massives dels ja denominats «europeus pobres» els quals, desenganyats de la inestabilitat econòmica i política dels seus països, cerquen noves expectatives de benestar econòmic-social. El panorama actual presenta a més a més un segon front de caràcter més estructural provinent de la frontera Sud, especialment dels països del Magreb, que indueix necessàriament a una reflexió sobre els desequilibris polítics, econòmics i socials existents entre ambdues riberes del Mediterrani.

a) Període 1840-1960.

La tradició emigrant dels europeus

La majoria dels especialistes en migracions internacionals coincideixen en

la distribució per fases dels moviments migratoris que s'han produït al llarg de la història; les divergències d'opinió sorgeixen, normalment, en l'elaboració de les tipologies, així com en el diferent èmfasi que es posa en les causes que indueixen a l'emigració, els efectes sobre la població d'origen i la receptora i les projeccions futures.

En el seu intent de delimitar les fases històriques dels moviments poblacionals, escullen com a punt de partida el període 1840-1924. El fet d'incidir especialment en aquest període troba la seva lògica en la manca de dades estadístiques d'etapes anteriors. Convé recalcar, precisament, les dificultats d'anàlisi en el mesurament de les migracions durant la major part del segle XIX ja que les estadístiques disponibles eren subproductes de lleis o disposicions creades amb altres propòsits, utilitzant-se sistemes de mesurament diferents en cada país (controls als ports, dades obtingudes dels contractes de transport, dels registres de població, dels controls en les fronteres terrestres, dels passaports i dels cupons separats de certs documents). D'aquesta manera, cada govern va tractar d'organitzar les seves estadístiques de migració d'acord amb els seus particulars objectius de política, sense consideració a les necessitats de comparació internacional. El resultat va donar lloc a una gran varietat de definicions i classificacions, l'homogeneïtzació estadística de les quals no va començar a donar fruits fins a mitjans d'aquest segle mercès als esforços realitzats per l'ONU i per l'OIT.

El primer període de 1840-1924 és especialment rellevant ja que, d'una banda, representa la darrera etapa dels moviments internacionals considerats relativament lliures i, d'altra banda, és la fase més significativa, en termes quantitatius, de l'emigració europea envers el «Nou Món».

L'evolució de l'economia atlàntica en aquella època va exigir una constant transferència de població i de capital

provinent d'Europa, que va produir un procés d'interacció entre les economies i les piràmides de població d'ambdues àrees geogràfiques, fenomen que, en moltes ocasions, ha estat extrapolat a d'altres exemples actuals de migracions internacionals, com en el cas dels moviments poblacionals del Golf Pèrsic.

Es calcula que més de 45 milions d'europeus van creuar l'Atlàntic, fet que va comportar un volum d'inversió molt elevat. Així, per exemple, el major proveïdor de capital del món va ser Gran Bretanya, que de les seves inversions exteriors, per import de més de 17.000 milions de dòlars en 1913, quasi el 70 per cent es van orientar cap als Estats Units, Canadà, Amèrica Llatina i Oceania. Quan va acabar aquesta redistribució, una onzena part de la població mundial eren persones d'origen europeu, residents fora d'Europa. Aquests assentaments, que es van estendre pràcticament per tot el món, van ser impulsats en gran part pels programes elaborats pels propis governs europeus amb l'objectiu d'incrementar les relacions, en especial en l'àmbit comercial, amb les seves colònies.

En el període posterior a la Primera Guerra Mundial es van produir alguns canvis en les tendències anteriors degut a l'introducció de polítiques restrictives i mesures de control en els països d'immigració permanent (Estats Units, Canadà i Austràlia). Malgrat tot, les seves prediccions van resultar errònies ja que les revisions posteriors apuntaren principalment a seleccionar els immigrants i no a reduir-ne el nombre.

La dècada immediatament posterior a la Segona Guerra Mundial es va caracteritzar per nous i densos desplaçaments poblacionals intra i intercontinentals, entre els quals es va iniciar una nova dimensió de les migracions internacionals; la migració presumptament temporal, induïda per una recerca de treball, freqüentment estructurada o subjecta a convenis intergovernamentals, però que, alhora presentava un caràcter de mica en mica més espontani,

clandestí i impermeable a les mesures d'intervenció adoptades per les societats receptores.

S'entra a partir d'aleshores en una nova etapa que marcarà les migracions considerades «èmodernesé» per tal com s'assoleix la seva institucionalització i universalització.

B) Període 1960-1990. Les migracions cap a Europa Occidental

A partir de la dècada dels seixanta, va afluir als països d'Europa Occidental un considerable i imprevisible corrent migratori internacional, amb el qual l'esmentada part del continent, tradicionalment zona d'emigració, va passar a ser una important zona receptora. Va ser l'època de «El Dorado» econòmic que impulsà el reclutament d'immigrants, teòricament temporals, per part de les empreses europees deficitàries de mà d'obra.

Fins aproximadament l'any 1970 les migracions van cobrir un canal exclusivament intraeuropeu; els països del Nord i Centre de la CE atragueren, degut a aquesta manca de mà d'obra, una immigració estrangera procedent dels països del Sud del l'actual CE (Itàlia, Espanya i Portugal). Seguidament la demanda de mà d'obra no satisfeta als països del centre europeu es va cobrir amb immigrants provinents d'altres països mediterrànies no comunitaris com Iugoslàvia o Turquia. Aquesta immigració considerada en els seus orígens de curta duració va canviar de naturalesa a través del reagrupament familiar, l'arribada de refugiats i els sol·licitants d'asil.

Una segona etapa vindrà determinada per una immigració essencialment originària del Tercer Món; els immigrants procedents de la vessant sud del Mediterrani —El Magreb— es van estendre per la majoria dels països europeus; els de les antigues colònies holandeses —Indonèsia, Surinam, Antilles— es van dirigir cap als Països Baixos; els de la Commonwealth —Índia, Pakistan, Carib— al Regne Unit; i els de l'antiga Indoxina francesa a França.

Això no obstant, a partir del «shock» a nivell mundial de la crisi del petroli de 1973, el context de les migracions va patir una considerable transformació sota l'efecte d'unes mutacions de caràcter estructural, que concretament a Europa es varen traduir en:

- 1 - Disminució del creixement econòmic.
- 2 - Increment de l'atur laboral.
- 3 - Introducció a noves tecnologies, substitutòries de mà d'obra.
- 4 - Polítiques de reconversió.
- 5 - Deteriorament acusat de l'estructura demogràfica europea; taxes de na-

talitat molt baixes, amb el conseqüent envelliment de la població i la progressiva reducció de les forces laborals actives.

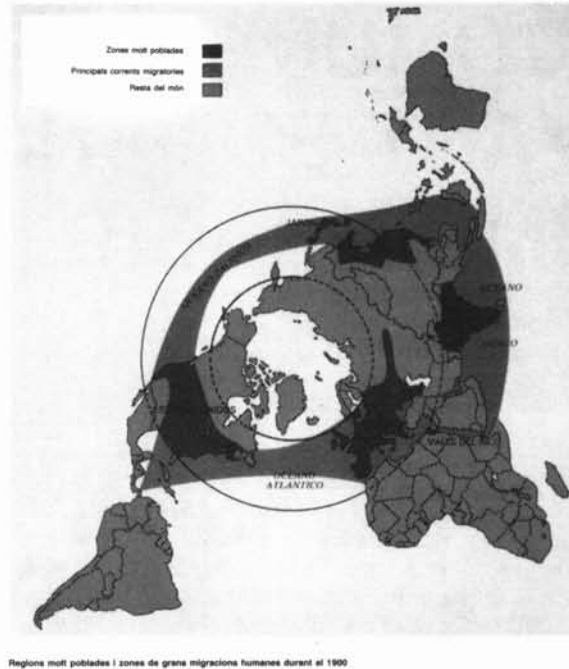
Aquestes modificacions van conduir a la configuració d'una nova i negativa percepció del fenomen migratori en les polítiques dels governs europeus, mentre aquest es convertia en permanent o de llarga durada amb l'adveniment de les segones i terceres generacions d'immigrants. D'aquí que, els mòbils i els objectius que havien caracteritzat l'immigració en un principi, perdien el seu sentit en deixar de complir el seu «efecte amortidor» davant el dèficit de mà d'obra europea.

Per fer front a la nova situació, es van adoptar mesures d'incitació a la «migració de retorn» als països d'origen, que foren relativament ben acollides pels immigrants de l'Europa meridional, mentre que pels treballadors no europeus aquestes ajudes financeres van tenir efectes menors ja que les perspectives d'ocupació i de nivell de vida eren més desfavorables als seus llocs d'origen que als països d'immigració. Endemés convé apuntar l'existència d'altres raons que, inclús actualment, expliquen la reticència a la tornada. Aquestes estan íntimament relacionades amb els efectes de la immigració sobre la població d'origen. Generalment, l'emigració provoca una alteració dels perfils demogràfics de l'esmentada societat i es registra una marcada asimetria en els grups d'edat i de sexe. Aquests canvis tenen implicacions significatives, encara que no tenen perquè ser negatives, en l'organització social i en les estruc-

tures de poder de la mateixa. La reinserció de l'emigrant en la seva societat oriünda dependrà conseqüentment, de múltiples factors tals com la seva capacitat de superació davant una possible confrontació inicial i de simbiosi dels valors adquirits en el país estranger amb els tradicionals, l'èxit econòmic i professional que pugui implicar una superació pel que fa a la situació de partida, la intensitat dels contactes amb la comunitat durant la seva estància a l'exterior, etc.

Conclusions finals

Les exigències del mercat de treball dels països d'arribada i les normes dictades per aquests, inclús en aquells en que es permet el reagrupament familiar, han regit bàsicament la immigració. La intensitat i la duració de fluxos d'immigració han estat fortament influïts pels factors d'atracció dels països europeus d'immigració, són els anomenats «pull factors». Els corrents migratoris dels últims anys han estat igualment determinats, en gran part, pels mercats de treball dels països d'origen que han exportat una gran part de la mà d'obra no absorbida als esmentats llocs (els anomenats «push factors»). En aquest cas, la immigració ha estat possible, alhora, mercès als artificis utilitzats pels immigrants (com pseudo-estudiants, pseudo-turistes o pseudo-refugiats) i/o gràcies als retards, a la inadequada preparació i incoherència en l'actuació de les institucions, administracions i de la classe política dels països d'acollida.

Regiones muy pobladas i zonas de gran migración humana durante el 1990

Font: Atlas polític del Segle NN. Alianza Editorial